

РАБОТНИТЕ ЛИСТОВЕ КАТО ФОРМА ЗА АКТИВИЗИРАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНАТА РАБОТА НА УЧЕНИЦИТЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ В X КЛАС

Донка Андреева, Светлин Стоянов

Природо-математическа гимназия „Васил Друмев“ – Велико Търново

Резюме. Въпросът за самостоятелната дейност на учениците и средствата за нейната организация има богата история. Съществува многообразие на подходите, предлагани в изследванията на педагози, психолози, дидактици и методици, при решаването на проблема за мястото и ролята на самостоятелната работа на учениците. Различни са средствата и методите за организиране на самостоятелната работа на учениците в рамките на учебния час. Предлагам два работни листа, свързани с разработване на учебни единици от периода след Втората световна война. Единият е на тема „Великобритания след 1945 г.“. Другият представен работен лист е на тема „Перспективите пред променящата се Централна и Източна Европа“.

Keywords: worksheet; study units; students; history

Въпросът за самостоятелната дейност на учениците и средствата за нейната организация има богата история. Съществува многообразие на подходите, предлагани в изследванията на педагози, психолози, дидактици и методици, при решаването на проблема за мястото и ролята на самостоятелната работа на учениците. Привържениците на т.нар. консервативен подход остават все по-малко, но дори и те не отричат необходимостта от участие на учениците при разработването на учебния материал. Другият стил на обучение пък дава безусловен приоритет на идеята за развитието на учениците. Основното различие в неговата стратегия идва от мястото и ролята на ученика в изучаването на историята. Главното в учебния процес при този стил е отношението на учениците, тяхното мнение за смисъла на фактите. На преден план излиза не това колко се знае, а смисълът, който се придава на историческите факти; не количеството на запаметения материал, а възможностите да се оперира с него.¹⁾

Необходимо е да се разграничи самостоятелността, като качество на личността, и самостоятелната работа, като едно от средствата за формиране на

това качество. Същността на самостоятелността, като качество на личността, се състои в потребността и умението на учениците сами да се справят с нови проблеми, да откриват нови начини за решаването им. Това качество се изгражда в процеса на самата дейност, която може да бъде както възпроизвеждаща, така и творческа.

От дидактически аспект могат да се разграничат: а) самостоятелност в практическата дейност на учениците; б) самостоятелност в познавателната дейност на учениците; в) организационно-техническа самостоятелност. Това разграничение е условно, но то позволява да се изследва по-пълно същността на самостоятелността на учениците в учебния процес и да се разкрие нейната специфика в различните области от дейности²⁾.

Различни са средствата и методите за организиране на самостоятелната работа на учениците в рамките на учебния час. Обикновено се залага на анализ на писмен исторически документ, за да се направи взаимовръзка между изучаваното и предходно събитие, сравнение на исторически личности, съставяне на таблици, диаграми, анализ на изображение. Чрез самостоятелното решаване на определени задачи се постига заостряне на вниманието на учениците, засилване на тяхната активност и повишен интерес към учебния материал. В учебниците по история и цивилизация са предвидени документи, изображения, таблици, дори и цели учебни единици уроци-упражнения. Това, естествено, се използва, но много по-голяма ефективност се постига при използването на работни листове. Тяхното изработване изисква време и усилия от страна на учителя, но резултатът си заслужава. Особено при преподаването на учебния материал от X клас на средното училище. Съвременната история е трудна за възприемане от учениците. Разглеждат се сложни събития, предмет по-скоро на политологията. Особено неразбираемо за тях е разделението на света след Втората световна война и особеностите на социалистическата система. Проблемът се усложнява и от факта, че тази материя е включена в материала на държавните зрелостни изпити. По тези причини смятам, че е особено важно да се търсят всякакви средства и методи за заостряне на вниманието на учениците и за повишаване на техния интерес към изучаваните събития.

Предлагам два работни листа, свързани с разработване на учебни единици от периода след Втората световна война. Единият е на тема „Великобритания след 1945 г.“.

Целта на урока е да се акцентира върху политическата система на страната, да се отличат промените, настъпили след войната, причините за неуспеха на Консервативната партия на изборите от 1945 г. и основните принципи в британската вътрешна политика. Другия акцент поставям върху икономическото развитие на страната – резултатите от плана „Маршал“ и ефективното управление на страната. Като база за сравнение използвам САЩ по няколко причини: 1. и двете държави са победителки във войната; 2. и в двете държа-

ви качествата на президента в САЩ и съответно на министър-председателя в Англия, като глави на изпълнителната власт, са определящи за развитието им; 3. и двете страни постигат много по отношение на икономическото си развитие в разглеждания период. Освен това темата за САЩ след войната е разглеждана и знанията служат както като база за сравнение, така и за затвърждаване и проверка на наученото.

Задачите са следните.

1. Разчертани са таблици за държавното управление на двете страни. Поставени са въпроси към тях.

- Какви са правомощията на държавните глави?
- Кой са приликите и разликите в законодателната власт?
- Колко големи са правомощията на изпълнителната власт?

2. Представен е откъс от книгата на А. Симпсън „Променящата се анатомия на Британия“ и таблица с изборните резултати и управляващите за периода 1945 – 1979 г.

Поставен е въпрос: „Кои характерни за Великобритания особености на политическия живот се представят в документа и таблицата?“.

Учениците трябва да достигнат до извода за малките процентни разлики в изборните резултати между двете основни политически партии и незначителните разлики в стила на тяхното управление, както и за традиционализма в британската политическа система.

3. Представени са диаграми на брутният вътрешен продукт на САЩ и Великобритания за периода 1950 – 1970 г. Въпросите към тях са следните:

- Защо за базова година е избрана 1960?
- Сравнете нарастването на брутният вътрешен продукт на двете страни.
- При какви политически условия се развиват икономиките на двете страни?

4. Представени са важни събития в икономическия, политическия и културния живот на САЩ и Англия. Поставен е въпрос: „Какви са основните тенденции в политическия, икономическия, социалния и културния живот на страната?“.

Този работен лист служи като основа и при разработването на темите за другите големи държави в периода след Втората световна война.

Другият представен работен лист е на тема „Перспективите пред променящата се Централна и Източна Европа“. Темата обхваща периода от 1991 г. до наши дни. Целта е да се разгледат главните тенденции в развитието на посткомунистическите страни, да се потърси общото и специфичното и мястото на България в тези процеси. Темата е трудна за учениците. Те познават основните общо и частно исторически термини, усвоили са уменията за работа с исторически документи, хронологични таблици и др. Проблемният въпрос, който се поставя, е: „Какво е общото в политическо-

то и икономическото развитие на страните от Централна и Източна Европа през периода 1991 – 1996 г.?“.

Задача I: начертана е линия на времето с отбелязани годините 1953, 1956, 1968, 1985, 1989 и 1991. Въпросите са:

- С кои събития свързвате годините, нанесени на линията на времето?
- Кое е общото в Унгария, Чехословакия и Полша?
- Какви са характерните особености в СССР и Югославия?

Целта е да се проверят старите знания и да се направи преход към новата тема.

Задача II: представен е откъс от изказване на Х. Фуентес и се изисква отговор на въпроса „Каква е спецификата на промените в България?“.

Задача III: таблица с изборните резултати в България, Чехия, Унгария и Полша от 1994 г. и 1997 г. Въпросът е: „Кои са причините за тези изборни резултати?“. Задачата дава възможност да се сравнят политическите процеси в тези държави и да се потърси мястото на България в тях.

Задача IV: представена е хронология на главните събития от конфликта в бивша Югославия. Въпросът е: „Каква е реакцията на Сърбия и защо е такава?“.

Задача V е таблица с данните за брутният вътрешен продукт на човек от населението в 9 посткомунистически държави. Въпросите са следните:

- Подредете в низходящ ред страните по БВП.
- Къде е мястото на България?
- Подчертайте бившите югорепублики.
- Къде е мястото на Русия?

Задача VI: посочени са държавите и годините, в които те са приети за асоциирани членове и впоследствие за членове на Европейския съюз. Въпросът е свързан с перспективите пред тези държави, като членове на Европейската общност, и основните задачи, които стоят пред тях.

Това са двата работни листа, които представям. Чрез използването им в процеса на обучение се постига както нагледност, така и висока степен на самостоятелност при решаване на конкретни задачи в рамките на учебния час. Учениците не само слушат, но на базата на текстовете, таблиците, диаграмите и информацията от учителя сами усвояват учебния материал.

За съжаление, засега няма помощни материали за учителите по този въпрос и съставянето на работни листове зависи единствено от подготовката и желанието на самия учител. През 2009 г. по проект „Европейски диалог – Културна дъга за бъдещето. Мултикултурни аспекти на обучението по история в България“ под надслов „История без полюси“ се публикува свитък от 44 работни листа. Идеята е прекрасна, но тези листове могат да се използват само в часовете по СИП или при разработване на специфични исторически теми, като „Съдбата на българските евреи по време на Втората световна война“ или „Животът на българите зад граница“. Лошото е, че с твърде ограничения хора-

риум на учебни часове по история в средното училище и високите ДООИ няма нито време, нито възможност за подробното разглеждане на тези проблеми.

В съвременния свят, при многообразието от информационни източници, е изключително важно да се търсят средства и методи за активизиране на самостоятелната работа на учениците в обучението, за засилване на интереса им към учебното съдържание, към възможността да споделят и отстояват свое мнение по изучаваните проблеми. В този ред на мисли, ролята и мястото на работните листове се увеличава.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Шопов, Й., Радева, М., Георгиев, Г., Тодоров, Ю., Будинов, С., Проблеми на обучението по история в училище, С. 1993 г.
2. Димова, М. Активизиране на самостоятелната познавателна дейност на учениците в обучението по история, С., 1988 г.

WORKSHEETS AS AN ENHANCEMENT TOOL FOR STUDENTS' INDIVIDUAL WORK IN HISTORY CLASSES IN 10TH GRADE

Abstract. The matter of students' individual work and the means for its organization have rich history. There are a variety of approaches taken in the researches of pedagogues, psychologists, didactologists and methodologists for solving the issue with the place and role of students' individual work. It is necessary to distinguish individuality as a personality trait from individual work as a means of forming this trait. The nature of individuality as a human trait lies in students' need and capability to find the answers for problems new to them and to figure out new ways for dealing with them. This character feature is formed in the process itself which might be reproducing or creative.

✉ **Ms. Donka Andreeva**

Senior Teacher in History and Civilization

✉ **Mr. Svetlin Stoyanov**

Teacher in History and Civilization

High School of Mathematics and Natural Science "Vasil Drumev"

10, Vela Blagoeva St.

5000 Veliko Tarnovo, Bulgaria

E-mail: pmgvt@abv.bg